

Natuurhistorisch Maandblad

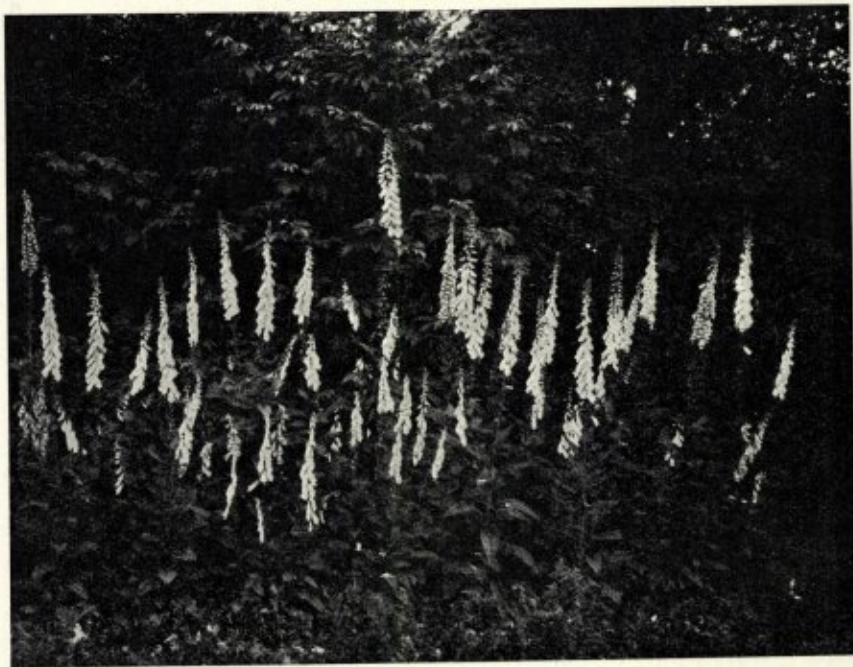
Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

REDACTIE: R. Geurts, Echt, Dr. W. Minis-van de Geyn, Bonnefanten 5, Maastricht, C. Willemse, arts te Eygelshoven, Drs. P. J. van Nieuwenhoven, Maastricht.

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe leden, bestellingen van Maandbladen te zenden aan het Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 7, Maastricht.

Alle correspondentie betreffende de redactie te richten aan Mevr. Dr. W. Minis-v.d. Geyn, Bonnefanten 5, Maastricht. Het Maandblad wordt aan alle leden van het Natuurhistorisch Genootschap gratis toegezonden. Prijs voor niet-leden f 7.50 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden f 0.75, voor leden f 0.50. Auteursrechten voorbehouden.

INHOUD: Excursie Gulpdal, p. 37. — Vennenexcursie, p. 37. — Attentie, p. 38. — Verslag van de Algemene Ledenvergadering te Geulle, op Zondag 8 Juni 1952. — Verslag van de Maandvergadering, te Heerlen op Woensdag 11 Juni 1952, p. 41. — Verslag van de vergadering der Entomologen, op 21 Mei, p. 41. — Dr. P. Kruizinga (Delft). Twee nieuwe koppen van *Apatodus Corneti* (For.), p. 42. — Br. Theobald. Diptera van Zuid-Limburg, p. 47. — Boekenaankondiging, p. 48.

VINGERHOEDSKRUID IN HET BOS TE LANDSRADÉ (Foto coll. De Wéver)

EXCURSIE GULPDAL.

Op Zaterdag 26 Juli a.s. wandeltocht naar de bossen van Landsrade en het Gulpdal.

Vertrek om half drie per L.T.M.-bus Maastricht-Vaals vanaf het Stationsplein. Om twee uur vertrekt de bus Heerlen-Vaals vanaf het Stationsplein te Heerlen: overstappen te Nyswiller. Retourtjes Gulpen nemen. Verzamelpunt, ook voor fietsers, om 3 uur bij café Schijns, Rijksweg, Gulpen. De leiding berust bij dr S. J. Dijkstra.

VENNENEXCURSIE.

Natura-Limburg nodigt onze leden uit voor een excursie naar de „Lange Waters” te Genk, waar een merkwaardige flora en een rijke vogelwereld te genieten valt, op Zondag 27 Juli.

Deelnemers treffen elkaar om 3 uur aan de tramhalte „Café Brans”, Hasseltse Steenweg, tussen Genk en Bokrijk. (Trein Maastricht-Hasselt 10.55 u.).

ATTENTIE

In de maand Augustus zullen geen maandvergaderingen gehouden worden.

VERSLAG

VAN DE ALGEMENE LEDENVERGADERING
TE GEULLE, OP ZONDAG 8 JUNI 1952.

Aanwezig de dames Willemse-Widdershoven, van der Mijll Dekker, Chambille, Minis-van de Geyn en de heren Willemse, Kruytzer, Wassenberg, van Rummelen, Mommers, Thiadens, van der Kruk, Geurts, van Noorden, Lenaers, Willems, Bex en van Nieuwenhoven.

De Voorzitter opent de algemene vergadering met een welkomstwoord tot alle aanwezigen te richten; hij deelt mede, dat Mr Paulussen, Heerlen, bericht van verhindering heeft gezonden.

Vervolgens brengt de Secretaris op verzoek van de Voorzitter verslag uit over 1951.

„Evenals in 1950 had de voornaamste gebeurtenis van 1951 plaats in de laatste maand van dat jaar. Op 28 December overleed immers Rector Jos. Cremers, die ons Genootschap heeft gesticht en het 40 jaar lang als Voorzitter heeft geleid tot 29 December 1950. De overledene werd in de maandvergadering van 7 Februari 1951 te Maastricht met algemene stemmen tot ere-voorzitter benoemd. Hij werd op 3 Januari 1952 begraven. Velen van onze leden, onder wie het voltallige Bestuur hebben hem de laatste eer bewezen tijdens de uitvaartdienst in de kapel van het Elisabeth Tehuis. Hier was ook het college van B. en W. aanwezig en een Leidse delegatie, bestaande uit de hoogleraren Boschma en van der Vlerk en de conservator Pater Husson. Aan de groeve werd, op uitdrukkelijk verlangen van de overledene, niet gesproken. Wel werd er een herdenkingsbijeenkomst gehouden in de maandvergadering te Maastricht op 9 Januari 1952. Een keur van vakgenoten en vrienden hebben daar getracht de betekenis van de Rector te schetsen voor de wetenschap in het algemeen en voor het Natuurhistorisch Genootschap in het bijzonder. Bij al deze wel-sprekendheid past het uw secretaris slechts eerbiedig te zwijgen over de grootte van het verlies, dat wij allen door zijn heengaan hebben geleden.

Deze feiten in de geschiedenis van het Genootschap konden moeilijk in dit jaarverslag on-

vermeld blijven, hoewel ze eerst geboekstaafd behoren te worden in het verslag over 1952.

Ook over een tweede verlies kan hier moeilijk gezwezen worden, hoewel ook dit niet in 1951 heeft plaats gehad.

2 April nam de familie Bels-Koning afscheid van het Genootschap, hiertoe genoodzaakt door hun voorgenomen vertrek naar Canada. In Pieter Bels zullen we vooral een actief en leidingnemend lid moeten missen, en in zijn vrouw, Dr H. C. Bels-Koning een zeer accurate en uiterst behulpzame secretaresse. Van haar prettige persoonlijkheid hebben we slechts node kunnen scheiden. In het Bestuur ontstonden door bovengenoemde gebeurtenissen 2 vacatures. Zij werden in de algemene ledenvergadering op 5 Maart 1952 te Maastricht aangevuld door de benoeming van Dr A. A. Thiadens uit Heerlen en van Drs P. J. van Nieuwenhoven uit Maastricht. De laatste is aangesteld als secretaris en is tevens lid geworden van de redactie van het Maandblad als opvolger van Rector Cremers. De heer van Rummelen werd door het Bestuur gekozen tot onder-voorzitter. Sinds de jaarvergadering in Venlo ontvielen ons door de dood de volgende leden: Mr Bolsius (Roermond); prof. van Vuuren (Utrecht); A. Boumans (Heerlen); A. Willems (Maastricht) en G. J. H. Prick (Maastricht); laatstgenoemde die reeds 12½ jaar lid was van de Commissie van Toezicht op het Natuurhistorisch Museum, heeft al die jaren van zijn belangstelling in en waardering voor het Genootschapswerk blijk gegeven.

Het ledental bleef practisch op 608 gehandhaafd, ondanks het gebruikelijk wordende grote verloop. Men boekte immers 68 nieuwe leden, terwijl er 66 moesten worden afgeschreven. Het zou interessant zijn de oorzaak van het bedanken van zoveel leden op te sporen. Het Bestuur geeft zich namelijk veel moeite voor het werven van nieuwe leden, hiertoe o.a. gedwongen door de preciaire financiële toestand. Er rust op ons allen de plicht het verenigingsleven in ons Genootschap zó aantrekkelijk te maken, dat velen zich gaarne als lid opgeven. We geven het Maandblad uit. Is dit zodanig te doen, dat het iedere natuurliefhebber kan boeien, zonder dat het aan zijn wetenschappelijk karakter afbreuk doet? Verwezen zij naar de woorden, die mevrouw Bels bij haar afscheid aan deze materie gewijd heeft. Een tweede middel, waarmee we

leden kunnen trekken, zijn onze maandelijks vergaderingen. Die te Maastricht werden gemiddeld door 33 personen bezocht. Dit is een heel wat lager aantal, dan in voorafgaande verslagen kan worden vermeld. De cijfers leren dat de vergaderingen, die zonder spreker worden aangekondigd, het slechtst worden bezocht. Tenslotte zijn er dan nog excursies. Hun aantal was maar zeer laag, althans in Maastricht, terwijl toch op een excursie iedere deelnemer iets kan meemaken, waardoor hij enthousiast thuis komt. Voor het binden van nieuwe leden liggen dus nog beter te benutten mogelijkheden.

Over de jeugdafdeling valt dit keer niet veel goeds te vertellen. Er werd een zomerkamp gehouden te Mechelen in de laatste week van de vakantie, met een door allerlei oorzaken geringe deelname. Er zullen wegen moeten worden gevonden om de continuïteit in deze afdeling te verzekeren.

Over de afdeling Heerlen kunnen we een ietwat blijder geluid laten horen. Het gemiddeld aantal bezoekers aan de vergaderingen is in het verslagjaar tot 17 gestegen. Men heeft hier een eigen excursie-kern.

Ons Genootschap heeft twee van haar leden afgevaardigd naar het Internationaal Entomologisch Congres, dat van 17—23 Aug. te Amsterdam gehouden werd. Het waren de Zeer-eerwaarde heren Pater Dr H. Schmitz S. J. en J. van Boven. Onze voorzitter was lid van de commissie van voorbereiding. Op 23 Augustus bezocht een groep congresdeelnemers ons gewest ter bezichtiging van de collectie Wasmann in het Museum en de verzameling Orthoptera ten huize van de voorzitter.

De entomologenkring hield 3 eigen bijeenkomsten: op 29 Maart te Maastricht, op 8 September te Eysgelshoven en op 23 Aug. in het Museum."

Hierna brengt de Penningmeester een somber verslag uit over de ernstige financiële positie; er zijn kleine lichtpunten, o.a. de subsidies van overheidswege. Hij wil niet nalaten de provincie, gemeente, benevens enige particuliere instellingen dank te betuigen voor hun onschatbare geldelijke hulp; meer dan de helft der leden droegen het hunne bij tot leniging van de nood door vrijwillige verhoging van hun contributie. Kleinere tegemoetkomingen werden ontvangen van Dr Hofker (100 gld.) ter bestrijding van cliché-onkosten; de genootschapsleden die in

een voordrachtencyclus voor de Regionale Omroep Zuid optraden droegen spontaan hun honorarium aan de Genootschapskas af.

Mej. Chambille bevestigt mede namens de heer Gregoire, dat de kascommissie de diverse bescheiden in orde heeft bevonden. Tot leden van de kascommissie 1952 worden benoemd de heren van Noorden en Willems.

Hierna brengt de Redactrice het volgende verslag uit:

„Over de uitgave zelf van jrg. 40 van het Natuurhistorisch Maandblad en Publicaties Reeks 4 in 1951 uit te weiden, is hier overbodig.

Iets langer wil ik echter stilstaan bij de welhaast gebruikelijke repliek, die elk jaar op het verslag volgt, nl. de kwestie van de popularisering van het Maandblad. Als een goede stap in deze richting staan ons dan altijd de zo geroemde artikelen van wijlen Dr De Wever voor de geest, die in de serie „De Natuur In” tussen de jaren 1941 en 1946 verschenen zijn. Weinigen weten echter dat aan deze goed gefundeerde opstellenreeks een archief van minstens 20.000 foliovennellen vol aantekeningen over meer dan 40 jaren ten grondslag ligt. En niet te vergeten de collectie van duizend fraaie foto's, waarmee de tekst verlucht werd. Een verantwoord aantrekkelijk artikel schrijven is gauwer gezegd dan gedaan.

Zouden wij ons gaan omschakelen tot de publicatie van populaire stukjes van algemene aard, dan verspelen we allereerst de kans op onze onmisbare subsidie, die immers gegeven wordt voor studies van regionaal belang.

Bovendien zal een dergelijke uitgave niet meer door elk der 120 instituten, waarmee we in ruilverkeer staan, geaccepteerd worden. Wil men de tijdschriftenserie desondanks compleet houden, dan zal dat jaarlijks een bedrag vergen, dat in de duizenden loopt.

Ook vrees ik, dat de specialisten, die wij overal in het land onder onze leden hebben en die geregeld onze mededelingen op entomologisch, ornithologisch, botanisch gebied lezen, geen prijs zullen stellen op een editie waarin alle floristische en faunistische (droge) gegevens taboe zijn.

De cijfers spreken bovendien een geheel andere taal. In 1941 en 1942, waarin de artikelen van dokter De Wever verschenen, was het aantal nieuwe leden respectievelijk 49 en 43. Excursies werden in 1941 niet gehouden; in 1942 werden er 4 georganiseerd. In 1944 en '45 toen

de reeks „De Natuur In” onderbroken werd en er in het Maandblad practisch geen populaire artikelen voorkwamen, doch het aantal excursies respectievelijk 15 en 19 bedroeg, konden achtereenvolgens 71 en 69 nieuwe leden worden ingeboekt. In 1941 en 1942 werden in het Maandblad resp. 6 en 4 lezingen aangekondigd, in 1944 en 1945 waren het er 5 en 3. Een en ander wekte de indruk, dat leden goed georganiseerde excursies meer op prijs stellen dan een z.g. populair Maandblad.

Veertig jaar lang hebben de opeenvolgende redacties, onder de steeds animerende belangstelling van Rector Cremers, ernaar gestreefd de inhoud van de gepubliceerde artikelen op een zodanig peil te brengen en te houden, dat deze een aaneengesloten complex vormen van blijvende waarde. Al hun inspanning zou vergeefs geweest zijn, indien na al die jaren de lezerskring een niveau zou hebben bereikt, dat men eerder zou hebben verwacht aan het begin, dan aan het eind van die periode.

Juist omdat ik in September a.s. de redactie wens over te dragen, wil ik deze punten nog eens ernstig naar voren brengen.”

Replicerend op bepaalde suggesties, die naar aanleiding van dit verslag worden geopperd, zoals het facultatief stellen van het Maandblad, het overgaan tot uitgave van veel goedkopere gestencilde artikelen, het afdrucken van natuurhistorische feuilletons enz., betoogt de heer **Mommers**, dat we op de oude beproefde wijze zijn welgevaren. Het compileren van schoolboeken ligt niet op de weg van het Maandblad; de artikelen moeten gebaseerd zijn op eigen waarnemingen en dienen minstens origineel te zijn.

Ook de heer **Thiadens** verklaart het geheel eens te zijn met de strekking van het redactieverslag en is van mening, dat het op peil houden van de kwaliteit onze publicaties het leven van het Genootschap is. Wel adviseert spreker geregeld populaire instructieve artikelen, in de vorm van excursieverslagen te laten opstellen door de leiders. Hierbij kan tevens geprofiteerd worden van aantekeningen en foto's van Dr De Wever. De heer **Kruytzer** brengt naar voren, dat in deze geest ook de Roermondse excursieverslagen van 1938 en '39 waren uitgekomen. Ze hebben tot heden toe hun betekenis behouden en er is nog steeds veel navraag naar.

De bestuursverkiezing heeft het gebruikelijk

verloop. Voorzitter en penningmeester worden met algemene stemmen herkozen.

De **Voorzitter** stelt vervolgens de contributieverhoging tot f 5.— aan de orde; welk voorstel wordt aangenomen.

Hij vertelt dat er plannen bestaan om in het najaar lezingen te houden voor de afdelingen Venlo, Roermond, Weert, Sittard en Echt. „We hopen dat deze een succes zullen worden en dat hierdoor het saamhorigheidsgevoel van Noord- en Midden-Limburg met het Zuiden gestimuleerd zal worden,” aldus spr.

De heer **Thiadens** informeert of de auteurs steeds lid zijn van het Genootschap; zo niet, dan dringt hij erop aan zulks in het vervolg als eis te stellen. Een opmerking, die de vergadering met algemene stemmen accepteert.

De heer **van der Kruk** wenst meer zelfstandigheid voor de afdelingen inzake het uitschrijven van excursies. In antwoord hierop beklagt de redactrice van het Maandblad zich erover, dat de aankondigingen niet of onvolledig binnenkomen. De afgelopen jaren werden aan de plaatselijke excursieleiders geregeld kaarten rondgestuurd met vermelding van datum, waarop excursie-aankondigingen binnengewacht werden; met uitzondering van de afdeling Weert werd hierop niet gereageerd.

De heer **Thiadens** meent, dat grotere zelfstandigheid van de afdelingen bevorderlijk zal zijn voor het genootschapsleven en beveelt het onderwerp aan ter bespreking in de eerstvolgende bestuursvergadering.

Tot slot treedt de heer **Bex** voor het forum der vergadering en laat enige exemplaren zien van *Volvaria bombycina*, een vrij zeldzame paddenstoel, door hem onder in de mijn gevonden op beton. (Zie Fungus, Jrg. 22, p. 25.)

Tegen 1 uur sluit de Voorzitter de vergadering.

Tijdens het diner werd een brief van mevrouw **Bels** voorgelezen, waarin ze haar dank uitsprak voor het ontvangen afscheidscadeau en tevens de eerste Canadese ervaringen van haar man beschreef.

De excursie trof weinig zon, maar gelukkig ook geen regen. Het grote aantal deelnemers noopte het gezelschap om als kippen achter elkaar langs de smalle bospaden te lopen, zodat de overigens voortreffelijke explicatie van de

heer Knols (Beek) en de heer van Rummelen (Heerlen) niet geheel tot zijn recht kwam.

Volgens opgaaf van Dr Willemse werden de volgende insecten gevangen. Kevers: *Gnorimus nobilis*, *Oedemera nobilis*, *Stenopterus rufus*, *Leptura livida*, *Phytoecia cylindrica*, *Chlorophanus viridis*, *Cassida viridis*; larven van sprinkhanen: *Pholidoptera griseo-aptera* en *Leptophyes punctatissima*.

VERSLAG VAN DE MAANDVERGADERING. te Heerlen op Woensdag 11 JUNI 1952.

Aanwezig de dames Janssen, Freyser, Jongmans, Sterken en de heren van Rummelen, Terhal, Coonen, Vaartjens, Buck, Mientjes, van Velsen, Hein, Br. Arnoud, Dijkstra, Rentrop, Sterken, Goertzen, van Loo, Collin, van der Kruk, Deckers Ch., Deckers H., van Mastrigt.

Broeder Arnoud laat enige exemplaren van *Laphria flava* zien, 'n vlieg die reeds vroeger door Dr Willemse en de heer de Haan in ons Maandblad is beschreven. Verder vertoont hij de ontwikkeling van *Odynerus crassicornis* in het hout van een potloodslijper.

Dr Dijkstra vertoont een gele wikke, *Vicia lutea*, gevonden aan de weg van Schinnen naar Puth en een door de heer van Rummelen uit de Kempen medegebracht bloemtrosje van *Erica cinerea* (grauwe dopheide); laatstgenoemd feit was aanleiding voor de heer van Rummelen om een overzicht te geven van de verbreiding dezer heide.

Ook liet Dr Dijkstra een *Atropa belladonna* circuleren met gele bessen, inplaats van blauwe. De heer van Mastrigt vond *Anjer deltoïdes* tussen de mijnen O. N. III en IV. De heer Collin deelt mee, dat de gele Monnikskap, die op de bekende groeiplaats nog steeds voorkomt in een zestal exemplaren, door de koeien vertrappt wordt wegens slijtage der afrastering. Gaarne zag hij hiertegen maatregelen genomen. Tenslotte draait Dr Terhal een interessant filmpje over de strandkrab.

VERSLAG VAN DE VERGADERING DER ENTOMOLOGEN, OP 21 MEI.

Aanwezig de heren Bosse, Delnoye, Maessen, Onstenk en Willemse.

Pater Bosse vertoont 2 schietmotten gevangen bij de vijvers van het missieklouster te Stein. Onder deze bevond zich het grootste

Trichopteron dat in Nederland voorkomt, *Phrygana grandis*. De heren Delnoye en Bosse gaven enige data van zeer vroeg verschenen vlinders: *Araschnia levana* op 13 April, *Hesperia sas* op 30 April in Bemelen, *Vanessa cardui* op 10 Mei te Venlo en *Cupido minimis* op 11 Mei te Schin op Geul.

De heer Willemse entameert het vraagstuk der melanisatie tijdens het volwassen stadium van veldsprinkhanen (*Acrididae*). Deze melanisatie bestaat in het voorkomen van zwarte of zeer donker gekleurde dieren van normaal anders gekleurde soorten op donkere ondergrond. De melanisatie is hier iets anders dan het toevallig voorkomen van zwarte variëteiten bij kevers, vlinders en andere orden. Het geldt hier het verkleuren van volwassen dieren, binnen enige dagen, op een zwarte ondergrond, zoals na bosbranden voorkomt. Door Burtt werd dit verschijnsel, dat al langer als zodanig bekend was, bestudeerd in Afrika bij *Aulacobothrus wernerianus* Karny en *Tylotropidius speciosus* Walker op het Centraal plateau van het Tanganyika Territoir. Hier wordt een droogteperiode van 6 maanden gevolgd door een regenperiode van Dec. tot Mei, met 30 inches regenval voor het gehele jaar. In deze natte periode ontstaat de nieuwe generatie; de volwassen dieren komen voor in de maanden Maart tot Juni. Tijdens de droge periode blijven vele soorten in een soort latente slaaptoestand, tot de regenperiode weer komt en daarmee hun opleving. Andere soorten als bv. *Aulacobothrus* blijven echter steeds zeer actief en zijn in de droge periode met massa's te vangen. Bij proeven hiermee genomen, bleek dat op een verbrande ondergrond de melanisatie van het volwassen dier zich in enige dagen voltrekt, ook bij exemplaren die al enige maanden oud waren. Het directe zonlicht speelt hierbij een grote rol. Deze proeven wijzen derhalve uit dat het tegument van volwassen insecten iets is wat levend blijft, in tegenstelling met de vroegere opvatting dat de opperhuid dood materiaal was. Bij de in ons land op heidegronden algemeen voorkomende sprinkhaan *Myrmeliotettix maculatus* is hetzelfde te zien na heidebrand. Ook de terugkleuring van zwarte exemplaren in groene op groene ondergrond werd geconstateerd. De verkleuring had niet plaats over het gehele tegument, maar in hoofdzaak in de aan het licht blootgestelde delen, hetzij geheel of bijna geheel.